

7 november 1959

U 12631/59 - C 46 - P1/PS9.

PA 9817/17
GENEIM

Land: Tunis, Algerije.

Onderwerp: Verslag van enkele vertrouwelijke gesprekken tussen een der leidende figuren van de FLN en een deskundige op het gebied van de Frans-Algerijnse verhoudingen.

Referenties:

Datum van waarneming: Begin november 1959.

Bron: Betrouwbaar, kenner van de Frans-Algerijnse verhoudingen.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

GEHEIM

Algerije

VERSLAG VAN ENKELE VERTROUWELIJKE GESPREKKEN TUSSEN EEN
DER LEIDENDE FIGUREN VAN DE FLN EN EEN DESKUNDIGE OP HET
GEBIED VAN DE FRANS-ALGERIJNSE VERHOUDINGEN.

-o-o-

Op de heenreis naar Tunis ontmoette zagsman, kenner van de Frans-Algerijnse verhoudingen, in het vliegtuig Maurice SCHUMANN, voorzitter van de Kamercommissie voor buitenlandse politiek, MRP-er van het centrum, met zeer conservatieve opvattingen over koloniale verhoudingen (hij heeft als staatssecretaris van Overzeese Gebiedsdelen destijds veel gedaan om de strijd tegen BOURGUIBA te verergeren), maar gaul- list van onovertreffbare loyautéit. Hij gaf de volgende visie over De GAULLE: President De GAULLE is gepresseerd. De FLN onderschat de moeilijkheden die De GAULLE van zijn rechterzijde, de ultra's vooral, ondervindt. Een ding zit hem dwars: de slechte naam die Frankrijk heeft gekregen door het geknoei met verkiezingen in Algerije. Hij garandeert absoluut vrije verkiezingen en een volstrekt vrij referendum. Dit is hem zo zeer ernst, voegde Maurice SCHUMANN er aan toe, dat hij niet kan verdragen, dat men aan zijn woord op dit punt twijfelt. Met deze psychologische zijde moet de FLN rekening houden. In dit verband wies Maurice SCHUMANN op de passage in DEBRÉ's eerste Kamerrede, waarin deze iedereen persoonlijke vrijheid garandeert; deze passage is er door De GAULLE ingebracht.

Maurice SCHUMANN ging naar Tunis om het Franse paviljoen op de jaarbeurs te openen. Hij zou ook contact opnemen met de Neo Destour-leiders om hun het bovenstaande mede te delen. SCHUMANN vertrouwde er op, dat deze mededelingen aan de FLN-leiders zouden worden doorgegeven, wat ook in feite is geschied.

Zagsman heeft drie gesprekken met de FLN-minister BOUMENDJEL gevoerd.

In het eerste gesprek werd de verklaring van Maurice SCHUMANN besproken. BOUMENDJEL gaf als volgt de reacties van Ferhat ABBAS, en Krim BELKACEM, resp. Minister-President en

Minister van Oorlog van de Algerijnse "regering", weer: De GAULLE kan er psychologische, monarchische kuren op na houden, maar wij zijn tenslotte geen Fransen. We moeten de dingen zwart op wit hebben en tastbaar vóór ons krijgen. We zijn wantrouwend geworden. In de weken volgende op de 16e september zijn uit de omgeving van De GAULLE allerlei commentaren en exegeses gekomen, die De GAULLE heeft laten doorgaan zonder ze tegen te spreken. Wat meent hij? Zijn commentaar of dat der anderen? Of anders gesteld: wie is de baas, hij of zijn omgeving? Letterlijk: "Nous ne savons pas sur quel pied danser." Deze opvatting weerlegde zegsman door er op te wijzen, dat De GAULLE de leiding in handen heeft, maar niets wil doen dat het leger kan wakker schudden. In elk geval kan De GAULLE niet meer terug.

Het tweede gesprek met BOUMENDJEL vond de volgende dag plaats. BOUMENDJEL, die met Ferhat ABBAS gesproken had, zette opnieuw hun standpunt uiteen: Er zijn le fond et la forme. Het fond: we willen niet een wapenstilstand, maar vrede. We willen meepraten over wat er na het neerleggen van de wapens gaat gebeuren. Anders is "cessez le feu" slechts een andere naam voor onderwerping. "Il y a un Munich du cessez le feu". We willen erkend worden. Het is ons enige kapitaal en daarvoor zijn tenslotte alle offers gebracht. Hoe zullen de verkiezingen zijn? Hoe zal de vrijheid zijn? Welke bewegingsvrijheid krijgen we? Kunnen wij als FIN aan de verkiezingen deelnemen? Dan is er la forme: Hoe beginnen we? Onder welk etiket, in welke kwaliteit komen we Frankrijk binnen als we willen onderhandelen? Op geen dezer punten hebben we enige zekerheid. En BOUMENDJEL eindigde met grote nadruk: Er is niemand van De GAULLE bij ons gekomen.

Er zijn mensen die zichzelf als bemiddelaar opwerpen, en die we de auto-émisaires noemen. Maar niemand komt met enige directe mededeling van De GAULLE zelf, voor ons bestemd; niemand heeft enige schriftelijke, controlabele opdracht. Er is niets serieus of tastbaars bij. We kunnen ons nergens op beroepen en we hangen dus in de lucht. BOUMENDJEL eindigde met de volgende opmerking: We zijn bereid een intermediair namens De GAULLE te ontvangen in het geheim, als De GAULLE dat zo graag wil. We zullen de discretie handhaven. Doch hij moet direct namens De GAULLE komen, met een direct voorstel.

Bron heeft daarna een uiteenzetting gegeven van de situatie in Frankrijk en er op gewezen, dat De GAULLE vrede wil. Hij wil iets dolides. Hij kan dat alleen krijgen als de macht van de ultra's gebroken is. Hij heeft zelf met de ultra's gebroken. De ultra's voelen het zo, en zij voelen ook, dat dit een nederlaag voor hen is. Zij zijn dus De GAULLE's onverzoenlijke vijanden geworden. Maar De GAULLE alleen kan hun macht niet breken. Hun macht zetelt in Algerije en kan alleen door de Algerijnse bevolking gebroken worden. Doch die bevolking is na de aderlatingen, nadat alle jonge en bewuste en energieke elementen gevlucht of in de maquis gegaan zijn, onmachtig de groep van de SERIGNY aan te pakken. Het vernielen van de koloniale samenleving is een sociaal-psychologische kwestie. Als het Algerijnse volk zich zelfbewust gedraagt, is die vernietiging van het kolonialisme een feit geworden. Maar dat kan dit volk alleen opbrengen, indien de FLN zich weer in dit volk begeeft, om het dat moderne zelfbewustzijn bij te brengen. Voorbeeld: het leger kan nu gerust verkiezingen beloven. Wat in Algerije is overgebleven, durft toch niet de formele vrijheden benutten. Samenvattend: de FLN en De GAULLE zijn, in historisch perspectief gezien, bondgenoten. Daarom moet de FLN zich naar

De GAULLE begeven om hem als het ware van zijn omgeving te verlossen.

Na enige malen heen en weer praten aanvaardde BOUMENDJEL zegsman's stellingen. Doch hij zat met de situatie van het ogenblik. De FIN heeft het gevoel, dat zij hun blijdschap over de 16e september te duidelijk getoond heeft en zij is bang zich te goedkoop te maken en niet meer ernstig genomen te worden.

Hierna had bron een gesprek met de Neo-Destourleider MASMOUDI. Deze was van mening, dat De GAULLE hun beste bondgenoot was, willens of wetens - dit was de stelling van BOURGUIBA. Maar de trots, de amour-propre speelde aan beide kanten een enorme rol. Zij waren wederzijds wantrouwend. Geen van beiden wilde de eerste stap wagen.

Het derde en laatste gesprek met BOUMENDJEL had na de verklaring van De GAULLE aan het leger en de ambtenaren plaats.

Zegsman stelde, dat De GAULLE's verklaring vooral als tegenzet tegen het artikel van Maarschalk JUIN was bedoeld. Vandaar ook de inderdaad zeer onaangename passage over de pacificatie die doorgezet moet worden, maar humaan. Er staan echter nog twee punten in die verklaring:

a) dat de Algerijnen met Frankrijk verenigd moeten worden (hetgeen dus integratie uitsluit en alle vormen van associatie open laat); b) dat de verkiezingen absoluut vrij moeten zijn. Dit onderstreept dus de mededelingen van Maurice SCHUMANN.

BOUMENDJEL vatte als volgt zijn standpunt samen: De FIN heeft de autodeterminatie aanvaard. We hebben de "weddenschap" aanvaard, die de verkiezingen en de referenda straks opleveren. Hoewel het niet gemakkelijk zal zijn onze soldaten straks duidelijk te maken, dat zij de mitrailleur door de stembus moeten vervangen. Maar wat wil De GAULLE? Hij heeft gezegd, dat de pacificatie voltooid

is, als er niet meer dan 200 doden per jaar zijn. Hij wil vier jaar vrede voordat hij verkiezingen houdt. Wijst dit er niet op, dat hij ons helemaal kraken wil voordat hij zijn referendum organiseert?

Zegsman antwoordde, dat De GAULLE vier jaar in ieder geval nodig heeft om het Franse leger naar Frankrijk over te brengen. Noch materieel noch politiek is het mogelijk de 400.000 Franse manschappen in Algerije ineens naar Frankrijk over te brengen. Wat De GAULLE ook doet of denkt, het referendum kan, als het werkelijk vrij is, nooit anders uitvallen dan de FLN wil. Alle historische krachten werken in jullie richting. Daarom moet De GAULLE met de FLN tot een overeenkomst komen. De toekomst biedt jullie zoveel meer mogelijkheden dan de ultra's. Jullie zijn de enigen die dit niet inzien. Zegsman's betoog maakte indruk op BOUMENDJEL, doch hij kwam met het volgende verweer: We zijn bang dat, als wij naar Parijs gaan, De GAULLE zal weigeren om over politiek te praten. Wij moeten dan breken over een vormkwestie en krijgen dan de gehele wereld tegen ons. Dat is ons grootste bezwaar.

Kennelijk is dit een kernpunt van hun vrees.

Zegsman weerlegde het als volgt: Zodra het "cessez le feu" besproken wordt, komt aan de orde of jullie naar Algerije kunt teruggaan en welke vrijheid jullie daar krijgen. Daarmee is onverbiddelijk de politiek aan de orde gesteld. Zegsman herinnerde BOUMENDJEL voorts aan de woorden van Maurice SCHUMANN. DEBRÉ heeft uitdrukkelijk voor de Kamer verklaard, dat de volledige vrijheid van iedereen gewaarborgd zal worden. Dit is door De GAULLE in zijn regeringsverklaring gesteld. Doch de vrijheid van KRIM BELKACEM om in de Kasbah rond te lopen en er propaganda te maken komt niet automatisch. Dit moet van bovenaf georganiseerd en gegarandeerd worden. En dit is een politieke discussie. Het is niet moeilijk voor de FLN-delegatie om eventueel in Parijs zelf een personeel-

rentie te houden gedurende de onderhandelingen en aan te tonen dat, wat een vormkwastie lijkt, een levenskwestie voor jullie is. De wereld is niet geïnteresseerd in juridische finesses: de wereld wil dat er vrede in Algerije komt en juridische subtiliteiten zullen De GAULLE in geval van conflict niet helpen. De Amerikaanse publieke opinie bijvoorbeeld denkt in zeer simpele algemene termen.

BOUMENDJEL antwoordde: "Maar deze situatie is onhoudbaar. We zijn afhankelijk van de "sauts d'humeur" van De GAULLE!", waarop bron hem het volgende voorstel aan de hand deed:

Er is maar één middel om van die "sauts d'humeur" af te komen en dat is: De GAULLE een regelrecht voorstel te doen, waarop hij móet antwoorden. Maak een eenvoudige en heel korte verklaring, die slechts twee punten bevat:

- a) De FLN aanvaardt de autodétermination;
- b) De FLN is bereid om naar Parijs te komen teneinde de vrede te bediscussiëren.

Hiermee is De GAULLE vastgezet. Stel, dat hij inderdaad niet over de vrede wil praten en alleen over het "cessez le feu". Stel, dat hij uitdrukkelijk de term discussiëren wil onderscheiden van het woord onderhandelen. Als hij echter openlijk die onderscheidingen gaat maken en van jullie eist, dat jullie het door hem gemaakte onderscheid prealabel aanvaarden, dan heeft hij zijn kwade wil ook uitdrukkelijk getoond. Als hij werkelijk vrede wil, moet hij bovenstaande verklaring van jullie aanvaarden, juist omdat zij dubbelzinnig is. Want dubbelzinnige formuleringen hebben het voordeel, dat ze twee tegengestelde gezichtspunten open laten; ze maken een compromis mogelijk. Verwerpt hij jullie voorstel in die vorm, dan heeft De GAULLE getoond, dat hij alleen onderwerping wil. Maar dat is niet wat de wereldopinie wil. Er zijn voor de uitvoering drie mogelijkheden: een verklaring aan de pers, een interview, een boodschap aan BOURGUIBA fils,

die ambassadeur in Parijs is. Een interview is niet verkieslijk, daar dit slechts aanleiding kan geven tot polemiek. Een boodschap aan BOURGUIBA fils met opdracht deze aan De GAULLE over te brengen, heeft het voordeel, dat men de vertrouwelijkheid, waarop De GAULLE in de diplomatie zo gesteld is, handhaaft. Natuurlijk moet een copie van de brief aan BOURGUIBA fils bewaard worden, zodat jullie eventueel in de pers reageren kunnen, als van die boodschap een demagogisch gebruik gemaakt zou worden (door DEBRÉ bijvoorbeeld).

Het voorstel maakte op BOUMENDJEL grote indruk. Hij heeft bezwaar tegen een boodschap aan BOURGUIBA fils, omdat, naar hij zei - en niet geheel ten onrechte - de kans bestaat dat De GAULLE de brief verzwijgt, maar intussen de publieke opinie alvast gaat opzetten tegen de termen "vrede" en "discussie", zonder dat de wereld weet, dat deze bevat zijn in een brief van de FLN. Als hij dan later het FLN-voorstel afwijst, is het alsof zij die termen hebben ingevoerd, nadat ze al door De GAULLE waren afgewezen. Zegsman erkende dit gevaar en na enig zoeken kwamen zij tot het volgende: De FLN stelt die verklaring van twee zinnen op papier. Zij stuurt deze met een brief naar de Franse ambassadeur in Tunis. De dag daarop publiceert eventueel de FLN het voorstel en de brief.

Wat het resultaat van deze zaak zal zijn, zal onder meer afhangen van het verloop van de discussie in de Ministerraad. De gehele zaak illustreert echter duidelijk hoe de situatie bij hen ligt. Hun militaire situatie is slecht (dit is indirect door BOUMENDJEL erkend). "De oorlog", zei BOUMENDJEL, "is óók een middel om De GAULLE aan de tand te voelen, maar het is het duurste en langste".

De FLN maakt stellig een dieptepunt door, militair en diplomatiek. De wereld snakt naar het einde van het Algerijnse conflict en de mensen en landen die hen regelmatig steunen, financieel en materieel, hebben nu allen een afwachtende houding aangenomen. De FLN-ers zijn dus bereid heel ver te gaan, maar zij willen zich niet onderwerpen. Als De GAULLE alles afwijst, gaat de strijd door en krijgen zij ook wel weer de sympathie van de wereld. Tot nu toe waren zij niet bereid de eerste effectieve stap te doen. Thans is in ieder geval de vleugel BOUMENDJEL-FERHAT ABBAS daartoe bereid, al was het maar als ontmaskeringsmanoeuvre. Rest nu de vraag, of de andere ministers deze laatste stap willen meedoen.

Begin november 1959.